

Justyna Cholewa

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

e-mail: jchole@sgh.waw.pl

ORCID: 0000-0002-0256-5078

STRATEGIE KOMUNIKACJI A STRATEGIE UCZENIA SIĘ – STUDIUM PORÓWNAWCZE

ABSTRAKT

Uczący się języka obcego napotykają w określonych sytuacjach komunikacyjnych trudności komunikacyjne, które wynikają z różnorodnych źródeł. W takich momentach mogą oni starać się unikać problemu komunikacyjnego poprzez np. zaniechanie kontynuacji wypowiedzi lub podtrzymać interakcję poprzez stosowanie alternatywnych planów. Zarówno pierwszy, jak i drugi sposób jest przejawem tzw. strategii komunikacji. Pojęcie strategii komunikacji rozwijało się w opozycji do pojęcia strategii uczenia się. Dokonanie podziału między strategiami uczenia się a strategiami komunikacji nie jest proste, o czym świadczą liczne ich klasyfikacje. W literaturze przedmiotu dają się wyróżnić dwa stanowiska w kwestii rozdzielenia obu typów strategii. Jedni badacze rozgraniczają strategie komunikacji od strategii uczenia się, a inni nie dokonują takiego podziału. Celem artykułu jest analiza obu stanowisk, podjęta w celu określenia istoty strategii komunikacji.

Słowa kluczowe: strategie komunikacji, strategie uczenia się, uczenie się języka drugiego, komunikacja, trudności komunikacyjne

ABSTRACT

COMMUNICATION STRATEGIES VERSUS LEARNING STRATEGIES – A COMPARATIVE STUDY

Foreign language learners encounter communicative difficulties in certain communication settings for a variety of reasons. In such problematic situations they may solve the communication obstacles by, for example, abandoning the communication and not continuing to speak, or they may sustain the interaction by using alternative strategies. Both the first and second methods are manifestations of what is known as communica-

tion strategy. The concept of communication strategies developed in opposition to the concept of learning strategies. The distinction between learning strategies and communication strategies is not straightforward, as evidenced by their numerous classifications. In the literature, two attitudes can be distinguished regarding the separation of the two types of strategies. Some researchers distinguish between communication strategies and learning strategies, while others make no distinction. The purpose of this article is to analyze both attitudes, with the aim of defining the essence of communication strategies.

Keywords: communication strategies, learning strategies, second language learning, communication, communicative difficulties

1. Rozważania wstępne i cel eksploracji

W procesie uczenia się istnieje konieczność całościowego rozwoju jednostki, a nie tylko jego zdolności intelektualnych. Duży nacisk kładzie się na autonomię ucznia, czyli umiejętność podjęcia działania w sytuacjach, w których jest on całkowicie odpowiedzialny za swoje decyzje i ich skutki dotyczące uczenia się. Autonomiczny uczeń potrafi określić, czego się nauczył, i jest w stanie dalej kontrolować własny proces uczenia się, umie ustalić cele uczenia się, a przede wszystkim potrafi wybrać, zastosować i kontrolować świadomie i odpowiedzialnie strategie uczenia się i komunikacji.

Pojęcia strategii uczenia się i komunikacji pojawiły się po raz pierwszy w artykule L. Selinkera pt. *Interlanguage*¹ w kontekście – jak sam tytuł na to wskazuje – interjęzyka, który autor określa jako oddzielny system językowy bazujący na obserwowalnej produkcji językowej, która wynika z usiłowań ucznia wyprodukowania jakiejś wypowiedzi w języku docelowym zgodnie z jego normą. Skoro więc interjęzyk jest systemem językowym wytworzonym przez danego ucznia i specyficznym tylko dla niego, to muszą istnieć pewne procesy psychologiczne, które wpływają na zróżnicowanie interjęzyków. Selinker podaje pięć centralnych procesów mentalnych oddziałujących na tworzenie się interjęzyka w trakcie uczenia się języka drugiego. Należą do nich: transfer językowy, transfer procesu nauczania, strategie uczenia się języka drugiego, strategie komunikacji w języku drugim, uogólnianie reguł języka docelowego. Badacz odróżnia zatem strategie komunikacji od strategii uczenia się. Jest to relewantna kwestia, ponieważ w latach 90. XX. wieku pojawia się koncepcja Oxford, wedle której

¹ L. Selinker, *Interlanguage*, „International Review of Applied Linguistics in Language Teaching” 1972, 10, s. 214–215.

strategie komunikacji (dokładnie strategie kompensacyjne) tworzą podklasę strategii uczenia się². Strategie komunikacji tracą zatem swoją odrębność i ewoluują w kierunku zespolenia ze strategiami uczenia się. Do tej pory służyły one jedynie osiągnięciu skuteczności komunikacyjnej, a teraz są angażowane również podczas uczenia się. Efektem ich zastosowania jest porozumienie i opanowanie wiedzy. W niniejszym artykule podjęto próbę analizy obu rodzajów strategii, w pierwszej kolejności jako odrębnych, przeciwstawnych kategorii, a następnie jako bliskich sobie zjawisk.

2. Istota strategii komunikacji i strategii uczenia się

2.1. Strategie komunikacji

Uczący się języka obcego napotykają w określonych sytuacjach komunikacyjnych trudności komunikacyjne zarówno w produkcji, jak i recepcji językowej, które mogą mieć charakter językowy i pozajęzykowy. Z analizy badań nad problemami komunikacyjnymi związanych z badaniami nad strategiami komunikacji wynika, że głównymi czynnikami zaburzającymi komunikację są:

- nieadekwatność zasobów struktur językowych w stosunku do przekazywanego znaczenia³;
- zakłócenia produkcji językowej w fazie planowania i produkcji językowej⁴;
- problemy wynikające z realizacji własnej;
- problemy wynikające z realizacji interlokutora;
- presja czasu⁵;
- problemy pragmatyczne⁶.

W momencie wystąpienia trudności komunikacyjnych mówiący mogą starać się unikać problemu komunikacyjnego poprzez np. zaniechanie kontynuacji

² R.L. Oxford, *Language Learning Strategies*, Boston 1990, s. 14–15, 37, 135, 151.

³ T. Váradi, *Strategies of target language learner communication: message adjustment*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 82–83.

⁴ G. Kasper, *Kommunikationsstrategien in der interimsprachlichen Produktion*, „Die Neueren Sprachen” 1982, 81/6, s. 581.

⁵ Z. Dörnyei, M.L. Scott, *Review Article. Communication Strategies in a Second Language: Definitions and Taxonomies*, „Language Learning” 1997, 47/1, s. 183.

⁶ Z. Dörnyei, J. Kormos, *Problem-solving mechanism in L2 communication. A Psycholinguistic Perspective*, „SSLA” 1998, 20, s. 380.

wypowiedzi lub podtrzymać interakcję poprzez stosowanie alternatywnych planów. Zarówno pierwszy, jak i drugi sposób składa się na pojęcie strategii komunikacji.

Istotę strategii komunikacji stanowi konstatacja, że w procesie komunikacji językowej mogą wystąpić problemy komunikacyjne, które muszą być w jakiś sposób pokonane, aby móc się porozumieć. Trudności zaś pojawiają się wtedy, gdy uczący się chce dojść do porozumienia w danym języku (a więc osiągnąć cel komunikacyjny), a brak mu dostatecznej kompetencji językowej albo napotyka przeszkody w produkcji i recepcji językowej. Corder ujmuje strategię komunikacji jako systematyczne techniki stosowane przez mówiącego w celu wyrażenia znaczenia wtedy, gdy napotyka on jakąś trudność, która u niego odnosi się wyłącznie do niedostatecznej znajomości języka⁷.

Strategie komunikacji inaczej rozumie amerykańska badaczka Tarone, według której termin ten odnosi się do wzajemnego usiłowania dwóch interlokutorów uzgodnienia znaczenia w sytuacji, gdy nie mają oni niezbędnych wspólnych struktur znaczeniowych, obejmujących zarówno reguły lingwistyczne, jak i socjolingwistyczne⁸. Tarone zakłada więc, że negocjowanie znaczenia między rozmówcami stanowi kluczowy punkt w rozumieniu strategii komunikacji.

Przedstawione powyżej definicje strategii komunikacji ujmują je tylko w kontekście interakcji, nie dotyczą natomiast kwestii psycholingwistycznych dotyczących procesów zachodzących w umyśle rozmówcy i decyzji, jakie podejmuje, gdy zauważy, że nie posiada on niezbędnych środków językowych w celu wyrażenia danego znaczenia. Kwestie mentalne, psycholingwistyczne znajdują odbicie w definicji strategii komunikacji zaproponowanej przez Faercha i Kasper, według których „strategie komunikacji to są potencjalne świadome plany rozwiązania tego, co dla człowieka stanowi problem w osiągnięciu danego celu komunikacyjnego”⁹. Problem świadomości występuje również w definicji Dörnyei i Scott, gdzie strategię komunikacji to wszystkie potencjalnie intencyjne wysiłki czynione w celu sprostania problemom językowym występującym podczas komunikacji, których mówiący jest świadomy¹⁰.

⁷ S.P. Corder, *Strategies of communication*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 16.

⁸ E. Tarone, *Communication strategies, foreigner talk and repair in interlanguage*, „Language Learning” 1980, 30/2, s. 419.

⁹ C. Faerch, G. Kasper, *Plans and strategies in foreign language communication*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 36.

¹⁰ Z. Dörnyei, M.L. Scott, *Review Article. Communication...*, s. 179.

2.2. Strategie uczenia się

Badania nad strategiami uczenia się mają źródło w badaniach nad tzw. „dobrym uczniem”¹¹. Wynika z nich, że dobry uczeń to taki uczący się, który jest pozytywnie nastawiony do nauki mimo czasami niesprzyjających okoliczności, zna swoje słabe i mocne strony, planuje swoje działania i stawia sobie cele krótko- i długoterminowe, ma świadomość tego, że proces uczenia się wymaga konsekwencji, systematyczności i samodzielności, wie, jak skutecznie się uczyć i zawsze znajdzie sposób uczenia się i zadania najbardziej mu odpowiadające. Dobry uczeń stosuje strategie, które pozwalają mu odnosić sukcesy w uczeniu się.

Pojęcie strategii uczenia się nie nastręcza tylu trudności w definiowaniu ich istoty, co pojęcie strategii komunikacji, ponieważ niezależnie od kierunku badań charakteryzuje się je zazwyczaj jako celowe działania, myśli, zachowania w celu uczenia się, opanowania języka obcego, a więc wszystkich jego podsystemów, nie tylko np. leksykalnego i gramatycznego, lecz także fonologicznego, w zakresie którego istnieje niedostatek badań, szczególnie w odniesieniu do stosowania strategii uczenia się wymowy podczas realizacji określonych zadań¹².

Tak rozumieją strategie uczenia się O'Malley i Chamot, według których składają się na nie specyficzne myślenie i różnorodne zachowania, które są przez ucznia stosowane w celu zrozumienia, nauczania się i zapamiętania nowych informacji¹³.

Podobnie definiuje je również Drożdżiał-Szelest, twierdząc, że strategie uczenia się języka to celowe myśli i działania podejmowane przez uczących się w celu rozwijania kompetencji językowej¹⁴.

Dla Oxford strategie uczenia się są to kroki podejmowane przez uczących się w celu „wzmocnienia” uczenia się, czyli uzyskania lepszych jego efektów. Są one w tym zakresie szczególnie potrzebne, ponieważ stanowią narzędzia aktywnego i samoregulacyjnego zaangażowania uczącego się w proces uczenia się, które ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju kompetencji komunikacyjnej. Strategie te

¹¹ J. Rubin, *What the "Good Language Learner" Can Teach Us*, „TESOL Quarterly” 1975, 9/1, s. 41–51; H.H. Stern, *What Can We Learn from the Good Language Learner*, „The Canadian Modern Language Review” 1975, 31/4, s. 304–319; N. Naiman, M. Fröhlich, H.H. Stern, A. Todesco, *The good language learner. A report. Research in Education Series 7*, Toronto 1978.

¹² M. Pawlak, *Contextual and Individual Difference Variables. Pronunciation Learning Strategies in Form-Focused and Meaning-Focused Activities*, [w:] *Language Learning Strategies and Individual Learner Characteristics. Situating Strategy Use in Diverse Contexts*, R.L. Oxford, C.M. Amerstorfer (red.), London–New York–Oxford–New Delhi–Sydney 2019, s. 189–190.

¹³ J.M. O'Malley, A.U. Chamot, *Learning strategies in second language acquisition*, Cambridge 1990, s. 1.

¹⁴ K. Drożdżiał-Szelest, *Strategie uczenia się języka obcego: badania a rzeczywistość edukacyjna*, [w:] *Autonomia w nauce języka obcego*, M. Pawlak (red.), Poznań–Kalisz 2004, s. 31.

mają ułatwić zrozumienie materiału, pomóc w jego zapamiętaniu czy też usprawnić wydobywanie z pamięci określonej informacji¹⁵. Oxford również określa strategie komunikacji jako celowe, mentalne działania (czasami obserwowalne zachowania) pomagające uczącemu się realizować zadania w języku drugim i polepszyć biegłość językową. Według badaczki strategie uczenia się są stosowane kompleksowo, dynamicznie i płynnie w specyficznych socjokulturowych kontekstach. Są używane świadomie lub przynajmniej częściowo świadomie i można się ich nauczyć¹⁶.

Świadome używanie strategii uczenia się poprawia efektywność procesu. Dzięki strategiom jednostka zapamiętuje więcej informacji, dysponuje uporządkowaną wiedzą, lepiej rozumie własną osobę oraz rzeczywistość, ma szansę wnikliwie poznać świat, odczuwa satysfakcję i radość z sukcesów. Oczywiście, strategie nie zwalniają z wysiłku, ale rozwijają poczucie sprawstwa i pozwalają nadawać sens podejmowanym działaniom¹⁷.

3. Strategie komunikacji versus strategie uczenia się

Pojęcie strategii komunikacji rozwijało się w konfrontacji z pojęciem strategii uczenia się. Dokonanie podziału między obiema grupami strategii nie jest proste, o czym świadczą liczne klasyfikacje strategii uczenia się i komunikacji.

W literaturze przedmiotu zarysowują się dwa stanowiska w kwestii rozdziału obu typów strategii. Jedni badacze rozgraniczają strategie komunikacji od strategii uczenia się, podkreślając jednocześnie kontrowersyjność tego problemu, a inni nie dokonują podziału.

3.1. Strategie komunikacji i strategie uczenia się jako dwa odrębne byty

Naukowcy, którzy postulują rozdzielenie strategii komunikacji od strategii uczenia się, przyjmują następujące kryteria:

- cele krótko- bądź długoterminowe;
- stopień, w jakim strategia opiera się na cechach ucznia lub cechach jego języka;
- motywacja użycia strategii.

¹⁵ R.L. Oxford, *Language Learning Strategies...*, s. 1.

¹⁶ R.L. Oxford, R.Z. Lavine, C.M. Amerstorfer, *Understanding Language Learning Strategies in Context: An Innovative, Complexity-Based Approach*, [w:] *Language Learning Strategies and Individual Learner Characteristics. Situating Strategy Use in Diverse Contexts*, R.L. Oxford, C.M. Amerstorfer (red.), London–New York–Oxford–New Delhi–Sydney 2019, s. 5.

¹⁷ E. Czerniawska, *Ja i moja pamięć. O użytecznych strategiach uczenia się*, Warszawa 1994, s. 139.

Według Knapp-Potthoff i Knapp strategie uczenia się są zorientowane na długoterminowe cele, które są skierowane na trwały rozwój interjęzyka i zbliżenie jego struktur językowych do norm języka docelowego. Strategie komunikacji służą zaś krótkoterminowym celom i są skierowane na pokonanie pojawiających się specyficznych dla uczącego się problemów komunikacyjnych. Nie wyklucza to jednak sytuacji, że niektóre strategie komunikacji są pomocne w procesie uczenia się (np. strategie kompensacyjne)¹⁸.

Bialystok przyjmuje za kryterium stopień oparcia strategii na osobistych cechach ucznia (strategie uczenia się) bądź na cechach jego języka (strategie komunikacji). Celem strategii uczenia się jest angażowanie się uczącego w polepszenie swojej kompetencji językowej w języku docelowym, np. bycie dobrym zgadującym i chętnym do ośmieszania się, posiadanie tolerancji językowej i empatii w stosunku do interlokutorów oraz bycie zawsze gotowym na przekształcanie wiedzy pasywnej w wiedzę aktywną, produktywną. Dla Bialystok wszystkie te cechy dotyczą odpowiednio możliwości, postawy i aktywności, wszystkie są również uznane za ważne dla strategii uczenia się. Strategie komunikacji ujawniają się przez językową analizę interjęzyka ucznia i określają stopień wpływu języka ojczystego na wypowiedzi ucznia oraz są używane do wyrażania konceptów, kiedy to uczeń nie posiada odpowiednich słów, aby móc wyrazić je w języku docelowym, a także wskazują na stopień i sposób upraszczania leksyki języka docelowego¹⁹.

Motywacja użycia strategii jest kolejnym kryterium pozwalającym odróżnić strategie komunikacji od strategii uczenia się. Tarone, twórczyni tej teorii, uważa, że istotą strategii komunikacji jest wzajemne usiłowanie interlokutorów uzgodnienia znaczenia. W przypadku więc, gdy ma się do czynienia z powtarzaniem, to motywacją dla tych działań nie jest komunikowanie znaczenia, lecz usiłowanie uczenia się tego terminu. Chociaż kryterium jest dość klarowne, to jednak pojawiają się problemy, a mianowicie po pierwsze nie ma sposobu na zmierzenie motywacji, po drugie zaś ta sama motywacja użycia może dotyczyć zarówno strategii komunikacji, jak i uczenia się, a po trzecie może tak być, że nieświadomie można nabywać język, jeśli używa się strategii jedynie do komunikowania znaczenia²⁰. Podobnego zdania jest Rubin, która stwierdza, że w procesie określania znaczenia w konwersacji uczniowie mogą zdobyć nową informację, którą z kolei zachowują

¹⁸ A. Knapp-Potthoff, K. Knapp, *Fremdsprachenlernen- und -lehren*, Stuttgart 1982, s. 134.

¹⁹ E. Bialystok, *Some factors in the selection and implementation of communication strategies*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 101–103.

²⁰ E. Tarone, *Some thoughts on the notion of "communication strategy"*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 67.

w swoim systemie językowym²¹. Tak więc, chociaż użycie strategii komunikacyjnych może prowadzić do rozwoju procesu uczenia się, to jednak ich głównym celem pozostaje efektywne porozumiewanie się.

Analizując przedstawione powyżej kryteria służące rozróżnieniu strategii komunikacji od strategii uczenia się, tj. stopień, w jakim strategia opiera się na cechach ucznia lub cechach jego interjęzyka i motywacji, trzeba zauważyć, że nie przyczyniają się one niestety do klarownego rozróżnienia obu rodzajów strategii. Zamęt wynika z tego, że badacze zakładają, że efektem użycia strategii w obu przypadkach mogą być zarówno skuteczna komunikacja, jak i rozwój kompetencji językowej. To, że wynikiem ubocznym użycia strategii komunikacji jest nauczanie się jakiejś struktury lub jakiegoś słowa, nie powinno odgrywać żadnej roli podczas określenia tego, co jest strategią komunikacji, a co strategią uczenia się. Pod uwagę powinny więc być brane nie rezultaty stosowania strategii (tak jak twierdzi Białystok), ale przyczyny i wymiar czasowy celu. Skupiając uwagę na przyczynach stosowania strategii, należy podkreślić, że strategię komunikacji stosuje się w momentach wystąpienia trudności komunikacyjnych po to, aby osiągnąć porozumienie. Strategie uczenia się są używane w celu zwiększenia poziomu kompetencji językowej. Kierując zaś uwagę na wymiar czasowy celu, należy przyjąć za Knapp-Potthoff i Knapp, że strategię uczenia się są zorientowane na długoterminowe cele, na trwały rozwój interjęzyka i zbliżenie jego struktur językowych do norm języka docelowego Strategie komunikacji służą zaś krótkoterminowym celom i przezwyciężeniu specyficznych problemów komunikacyjnych dla uczącego się.

3.2. Strategie komunikacji a skuteczność uczenia się

Istotną kwestią jest problem przydatności strategii komunikacji w procesie przyswajania języka. Wspomniani już Knapp-Potthoff i Knapp prezentują stanowisko, że chociaż sensowne jest odróżnianie strategii komunikacji od strategii uczenia się, to często znajdują się one w ścisłej korelacji. Jeśli nawet strategię komunikacji niekoniecznie prowadzi do trwałej zmiany wiedzy językowej uczącego się, ponieważ są skierowane na pokonanie krótkoterminowych problemów komunikacyjnych, to zastosowanie kilku strategii komunikacji potencjalnie skutkuje uczeniem się poprzez to, że rezultaty zastosowania strategii są przyjęte z sukcesem na trwałe do systemu językowego uczącego się²². Dowodzą tego również badania Smitha, że stosowanie strategii komunikacji prowadzi do nauki nowych wyrazów, których

²¹ J. Rubin, *Learner Strategies: Theoretical Assumptions, Research, History and Typology*, [w:] *Learner Strategies in Language Learning*, A. Wenden, J. Rubin (red.), Cambridge 1987, s. 26.

²² Ibidem, s. 135.

nieznajomość była źródłem problemów komunikacyjnym podczas realizacji zadań komunikacyjnych²³. W literaturze przedmiotu istnieją dwa stanowiska dotyczące skuteczności stosowania poszczególnych strategii w procesie uczenia się. Jedni badacze, np. Tarone, uważają, że wszystkie strategie umożliwiają w pewnym momencie użycie poprawnej formy²⁴, inni zaś np. Faerch i Kasper sądzą, że należy skoncentrować się na działaniach kompensacyjnych, ponieważ uczący się jest skłonny do podjęcia ryzyka²⁵. Według Pawlaka to drugie stanowisko jest bardziej przekonujące, ponieważ zastosowanie np. strategii uniku nie może przyczynić się do rozwijania systemu językowego, bo skutkuje przerwaniem wypowiedzi i rezygnacją z zastosowania określonych form językowych. Badacz uważa również, że spośród strategii kompensacyjnych szczególnie ważne są te oparte na wykorzystaniu języka docelowego takie jak opis, omówienie, użycie synonimu czy antonimu, działania polegające na zwróceniu się do innej osoby o pomoc, inicjujące negocjację znaczenia czy strategię pozwalającą zyskać na czasie. Koncentrowanie się na działaniach odwołujących się do języka ojczystego, a nie języka obcego ma zdaniem Pawlaka ogromne konsekwencje dla treningu strategicznego²⁶.

Przyjęcie stanowiska, zgodnie z którym stosowanie strategii komunikacji skutkuje rozwojem języka docelowego uczącego się, doprowadza do konstatacji, że niepotrzebna jest separacja strategii komunikacji i strategii uczenia się. Użycie zarówno strategii uczenia się, jak i (niektórych) strategii komunikacji wpływa efektywnie na przyswojenie języka drugiego.

3.3. Strategie komunikacji i strategii uczenia się jako jedność

Drugą grupę naukowców, którzy są przeciwko rozdzielaniu strategii komunikacji od strategii uczenia się, reprezentuje Oxford i wyróżnia dwie główne klasy strategii uczenia się: bezpośrednie i pośrednie.

Strategie bezpośrednie to:

- strategie pamięciowe służące zapamiętywaniu, przechowywaniu i wydobywaniu informacji z pamięci;
- strategie poznawcze wspomagające rozumienie i produkcję językową;
- strategie kompensacyjne umożliwiające posługiwanie się językiem pomimo braków wiedzy czy niedostatecznie rozwiniętych umiejętności językowych.

²³ B. Smith, *The Use of Communication Strategies in Computer-Mediated Communication*, „System” 2003, 31, s. 29–53.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ M. Pawlak, *Strategie komunikacyjne w nauce języka obcego – próba integracji perspektyw*, „Konińskie Studia Językowe” 2014, 2 (1), s. 21.

Strategie pośrednie również są podzielone na 3 grupy:

- strategie kognitywne pozwalające uczniowi kierować procesem uczenia się, kontrolować i koordynować go poprzez koncentrację, planowanie, monitorowanie i ewaluację wysiłków, działań i efektów uczenia się;
- strategie afektywne pomagające opanować negatywne emocje;
- strategie społeczne mające na celu zintensyfikowanie kontaktów i promujące uczenie się w grupach²⁷.

Z taksonomii Oxford wynika, że włącza ona strategie kompensacyjne będące według badaczy, którzy oddzielają strategie komunikacji od strategii uczenia się, strategiami komunikacyjnymi, do strategii uczenia się. Następujące strategie kompensacyjne: przełączanie się na język ojczysty, apel o pomoc, użycie mimiki i gestów, częściowe lub całkowite unikanie komunikacji, selekcja tematu, dostosowanie lub przybliżenie wiadomości, tworzenie słów, używanie omówienia lub synonimu to według Oxford strategie uczenia się. Ta amerykańska badaczka traktuje zatem strategie komunikacji jako podsystem strategii uczenia się i uważa, że są one ważne dla rozwijania poszczególnych sprawności językowych, a przede wszystkim dla polepszenia kompetencji komunikacyjnej. Z powyższego wynika, że strategie uczenia się również służą osiągnięciu celu komunikacyjnego.

4. Podsumowanie

Pojęcia strategii komunikacji i strategii uczenia się mogą stanowić odrębne byty lub tworzyć jedność. W pierwszym ujęciu strategie komunikacji stosuje się doraźnie w celu rozwiązania konkretnego problemu komunikacyjnego występującego podczas rozmowy, ich użycie zasadniczo nie ma implikacji w postaci efektów uczenia się. Strategie uczenia się stanowią z kolei długoterminowe, wielopłaszczyznowe działania uczącego się, które mają wpływ na proces uczenia się. Drugie stanowisko zakłada, że strategie komunikacji i strategie uczenia się tworzą jedność, rozgraniczanie ich jest niepotrzebne, ponieważ w obu przypadkach są zorientowane na cel komunikacyjny, czyli służą osiągnięciu porozumienia, zaś ich użycie skutkuje zwiększeniem kompetencji językowej.

Problem separacji strategii komunikacji od strategii uczenia się jest szczególnie istotny w kwestii ontologicznego statusu obu grup strategii oraz w badaniach w zakresie klasyfikacji i identyfikacji zachowań strategicznych. Natomiast w obszarze

²⁷ R.L. Oxford, *Language Learning...*, s. 15–21.

badania nad skutecznością użycia strategii uczenia się wydaje się mniej ważny ze względu na nadrzędny cel, którym jest efektywne uczenie się, prowadzące do przyswojenia wiedzy językowej i określonych umiejętności.

BIBLIOGRAFIA

- Bialystok E., *Some factors in the selection and implementation of communication strategies*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 100–118.
- Corder S.P., *Strategies of communication*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 15–19.
- Czerniawska E., *Ja i moja pamięć. O użytecznych strategiach uczenia się*, Warszawa 1994.
- Dörnyei Z., Kormos J., *Problem-solving mechanism in L2 communication. A Psycholinguistic Perspective*, „SSLA” 1998, 20, s. 349–385.
- Dörnyei Z., Scott M.L., *Review Article. Communication Strategies in a Second Language: Definitions and Taxonomies*, „Language Learning” 1997, 47/1, s. 173–210.
- Drożdźiał-Szelest K., *Strategie uczenia się języka obcego: badania a rzeczywistość edukacyjna*, [w:] *Autonomia w nauce języka obcego*, M. Pawlak (red.), Poznań–Kalisz 2004, s. 31–43.
- Faerch C., Kasper G., *Plans and strategies in foreign language communication*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 20–60.
- Kasper G., *Kommunikationsstrategien in der interimsprachlichen Produktion*, „Die Neueren Sprachen” 1982, 81/6, s. 578–600.
- Knapp-Potthoff A., Knapp K., *Fremdsprachenlernen- und -lehren*, Stuttgart 1982.
- Naiman N., Fröhlich M., Stern H.H., Todesco A., *The good language learner. A report. Research in Education Series 7*, Toronto 1978.
- O'Malley J.M., Chamot A.U., *Learning strategies in second language acquisition*, Cambridge 1990.
- Oxford R.L., *Language Learning Strategies*, Boston 1990.
- Oxford R.L., Lavine R.Z., Amerstorfer C.M., *Understanding Language Learning Strategies in Context: An Innovative, Complexity-Based Approach*, [w:] *Language Learning Strategies and Individual Learner Characteristics. Situating Strategy Use in Diverse Contexts*, R.L. Oxford, C.M. Amerstorfer (red.), London–New York–Oxford–New Delhi–Sydney 2019, s. 5–29.
- Pawlak M., *Contextual and Individual Difference Variables. Pronunciation Learning Strategies in Form-Focused and Meaning-Focused Activities*, [w:] *Language Learning Strategies and Individual Learner Characteristics. Situating Strategy Use in Diverse Contexts*, R.L. Oxford, C.M. Amerstorfer (red.), London–New York–Oxford–New Delhi–Sydney 2019, s. 189–207.
- Pawlak M., *Strategie komunikacyjne w nauce języka obcego – próba integracji perspektyw*, „Konińskie Studia Językowe” 2014, 2 (1), s. 11–33.

- Rubin J., *What the "Good Language Learner" Can Teach Us*, „TESOL Quarterly” 1975, 9/1, s. 41–51.
- Rubin J., *Learner Strategies: Theoretical Assumptions, Research, History and Typology*, [w:] *Learner Strategies in Language Learning*, A. Wenden, J. Rubin (red.), Cambridge 1987, s. 15–30.
- Selinker L., *Interlanguage*, „International Review of Applied Linguistics in Language Teaching” 1972, 10, s. 209–230.
- Smith B., *The Use of Communication Strategies in Computer-Mediated Communication*, „System” 2003, 31, s. 29–53.
- Stern H.H., *What Can We Learn from the Good Language Learner*, „The Canadian Modern Language Review” 1975, 31/4, s. 304–319.
- Tarone E., *Communication strategies, foreigner talk and repair in interlanguage*, „Language Learning” 1980, 30/2, s. 417–429.
- Tarone E., *Some thoughts on the notion of "communication strategy"*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 61–74.
- Váradi T., *Strategies of target language learner communication: message adjustment*, [w:] *Strategies in Interlanguage Communication*, C. Faerch, G. Kasper (red.), London–New York 1983, s. 79–99.